

KAINA:
Metams 10 rub., pusmečiui 5 rub.
20 k., 3 mėnesiams 2 r. 70 kap.,
1 mėnesiui 95 k.
UŽSIENIUOSE: metams 15 rub.,
3 mėnesiams (pusmečiui) 8 rub.,
1 mėnesiui 4 rub.
Adresas: Lėtinis — 50 kap.
SKELBIMAI: Prieš šilė (išskit-
ty) prieš tekstą 90 k., po teksto
40 kap.
Darž. leiskantiems: eilė 20 k.
Giminių leiskantiems: eilė 20 k.
teksto 20 k.

Lietuvių Balsas

REDAK. UOŠ adresas: Vorone-
žas, Ostrožskaja g. vė., namų
Miuške, but. kn. 1. Iasienskio.
ADMINISTRACIJOS adrs:
Čerapovskaja g. vė., 6, 2000. Bessos-
Tobolsk.
REDAKCIJA visais reikalais pri-
ima kasdien, be sekmadienių, nuo
9 v. iki 10 rytą ir nuo 7 v. iki 9
vakarų.
Skyrium numeris
20 kap.

Metai IV.

Voronežas, 1918 m. sausio 18 d.

№ 4 (191).

JAU METAS UŽSISAKYTI „LIETUVIŲ BALSA“ 1918 metams.

KAINA kitiems ištiesiems metams Rusuose 10 rub., pusei metų 5 rub. 20 kap., 3 mėnesiams 2 rub. 70 kap., 1 mėnesiui 1 rub. Užsieniuose metams 15 rub., pusei metų 8 rub., 3 mėnesiams 4 rub.

Skelbimų kainai: petito (smulkeus rašto) eilutė (dalinant puslapi į 4 skiltes) prieš tekstą 90 kap., po teksto 40 kap. Darbo leiskantiems 20 kap., giminių leiskantiems 20 kap. Permainymas adreso 50 kap.

Adresas: гop. Воронежъ, Старо-Гуменная ул., домъ Вене-
вителинова № 6.

Labai pabrangus peperui, darbininkams ir kitoms išlaidoms del
lėšų stokos normoms nenoromis priversti esame tuo tarpu leisti laikraštį
tikti kartą savaitėje.

Kartu su prenumerata „Lietuvių Balso“ redakcija priima ir sulig
nurodymu įduoda aukas įvairiems kultūros ir švietimo reikalams, kaip
Lietuvių Vyriausiai Tarybai, Meno Fondui, Lietuvių Moksleivių Atėtininkų
Susisėpimo Fondui ir kitiems.

CYDYTOJAS E. DRAUGELIS.

prima ligonius 63 ligonbutyje (prieš Cha-
lutino gatve)
• • • nuo 10 lig 12 val. • • •
ir namie Sredne-Smolenskaja, № 29,
namai Pavlenko
• • • nuo 4 lig 6 val. • • •
kasdien, išskyrus šventes.

„Liet. Balso“ Redakcijai

trūksta šių „Lietuvių Balso“ 1918 m.
numerų: 9, 43, 70, 82, 86, 87, 91, 92
ir 95. „Liet. Balso“ (galiotinių, komisi-
jonierių ir apskritai visų, pas kuriuos ty
numerų yra užsilikę, prašome mums at-
siųsti.

„LIET. BALSO“ REDAKCIJA.

Tautiečiai!

Kam brangus „LIETUVIŲ BALSO“ išsi-
platinimas — prašome siųsti aukų „L. B.“
palaikyti. „LIET. BALSAS“ — pigiausias laik-
raštis, todėl reikalingas visuomenės pa-
ramos.

Voronežas, sausio 18 d.

Politinis Rusų demokratijos dangus
kasdien labiau niuknia. Visoj šaly ne-
paprasta tikio ir piniginių reikalų sui-
rutė, pilniausioji anarchija. Tikrieji de-
mokratijos vadai pamiršti, atstumti;
Rusijos demokratija silpnėja del net-
varkos, Vokiečiuose imperialistai ir agra-
rai su junkeriais stiprėja ir šiomis
dionomis jų obalsius priima landtagas.
Bet netik Vokiečiuose; Prancužuose, ir
Angliuose internacionalistai silpnėja, už-
leisdami vietas desinesiesiems socialistams.

Ir tai nenuostabu. Kairieji socialistai
nuo karo pradžios atsiskyrė nuo desi-
niųjų (didžiūmos) kėlė ir palaikė tar-
ptautinio solidarumo mintis, atmesdami
siauro nacionalizmo egoizmą. Bet šitie
gineai kairiųjų su desiniiaisais nepa-
darė jėgos tautų kovai, nes viršų vi-
samę gavo desinię. Taigi ir kairiųjų
obalsiai negalėjo būti gyvenimo patir-
rinti. Ir štai spalinė Rusų revoliucija
neva turėjo patikrinti kairiųjų socialistų
reikalavimų teisėtumą netik Rusuos,
bet ir Vakarų Europoj. Kada birželio
mėnesy Kerenskijui pasisekė bent pra-
dėti pietų vakarų fronte puolimas, ta-
da Prancūzų socialistų mažuma pradėjo
drašiai kelti galvas, turėdami faktų
patikrinti savo mintims, o Vokiečių
junkerių upas nuslogo ir Betmanas
Golvgas gavo pasitraukti. Nelaimė,
pietų vakarų fronte vėl atstatė senas
didžiūmas ir vokiečių imperialistų
pozicijas, ir kairieji socialistai nutilo.

Rusai yra dabar socializmo bandy-
mams vieia; ty bandymų sėkmė stipri-
na internacionala, o nepasisekimas jų
silpnina. Šių dienų Rusų anarchija ne-
tik sustiprina visokių — imperialistų
dvasia, betgi labai diskredituoja socia-
lizmą apskritai, nekaltant jau apie
maksimalistus. Prancūzijos socialistai da-
bar jau viešai skelbėsi esą rusų mak-
simalizmo priešininkai pabrėždami,
kad šalies žudimo keliu jie neisja. Ru-
sų siurte padarė vertą pasigailejimo
įspūdį liaudžiai: neapsviesta liaudis nes-
kiranti sveika nuo piktos, mokslo nuo
žmony, socializmo nuo demokratizmo,
netik neismoks branginti, bet atvirščiai
— įsitikins, kad demokratizmas yra vi-
sai menkos vertės. Juk žmonių psicho-
logijos jau galima pastebėti nuvargina
del dabartinės anarchijos ir nusimini-
ma. O šitokia psichologija yra pavojin-
giausia demokratijos reikalui. Šitoks
rusų demokratijos puolimas atėmė nuo
jos visokią svarbą tarptautinės politi-
kės dalykuose; o tai sustiprina prola-
tariato įtakumą tautų politikai.

Visiškai rusų armijos iširimas at-
duoda Rusus faktinai Vokiečių impera-
listų norams, kuriems patenkinti sie-
ti skubinais nesivarždami priemonėmis.
Netikėtina juk, kad Vokiečiai, tik lais-
vą tautų apsisprendimą priimdami ir
gindami, nori padėti Ukrainai atsiskir-
ti ir su ja skyrium taikintis. Čia vo-
kiečių vartojama taisyklė: divide et
impera (suskaldyk ir valdyk). O rusų

maksimalistų netaktas padės jiems tai
įvykdyti, užtat jei taip griežtai ir parei-
kalavo, kad patenkintų jų norus, arba
girdi, mes jėga sutrinsim jus. Čia tai
balševikai nenoromis patikrino nehumani-
šką priežodį: si vis pacem, para bellum
(norėdams taikos ruošk karą), —
nėstoje jėgos, balševikai nebeįstengia
padaryti taikos. Nerasdamas giti pasiprie-
šinimo imperialistų gėbūms augtė
auga. Dabar jie atvirai jau reikalauja
žemių prijungimo, karo nuostolių, ap-
mokėjimo, vadinasi jie praktikoje vykdi-
na demokratijos principą „be aneksijų
ir kontribucijų“. Ar ne likimo ironija!
Prūsų junkeriai ir agrarai reikalauja
prijungti Prūsams Lietuvą ir Vokie-
čiams kal-kurias Lenkų dalis, o par-
lamentoginutarinio del tautų laisvės —
nepaisyti, vadinasi, tegyvuoja tautų lais-
vė! Ir kaip revoliucinių Rusų stiprėjimas
birželio mėnesy silpnino impera-
listus, taip dabar visiškai revoliucinės
demokratijos nusilpnėjimas sustiprino
juos, ir karas, užuot baigsis tinkama
taika, tebetveria ir nežinia kuo dar pa-
sibaigs! Taigi ir nenuostabu, kad va-
karų tautos pažangesnės ir demokratinės-
esnės kar-kias atsargesnės ir Rusų mak-
simalistų pamokytos bijosi galva-
trūkišiais leistus valstybinių eksperimentų
keliais, kadangi dar nežinia, kuo gali
baigsis šis Rusų demokratų bandymas!
O dabartis nemėla ir tikro demokrato
širdies žlugintai negali. Netikusi mak-
simalistų taktika, užuot praplatinus prola-
tariato sąmonę ir solidarumą, ją tik-
tai susiaurina ir demokratizmo idėjas
patemino.

L. B.

Senoji rusų vyriausybė ir Lietuva.

Tautos Kamisorių oficialiam laikraš-
ty „Gaz. Vrem. Raboč. i Krest. Pra-
vit.“ № 45. randame straipsnį „Slap-
tieji dokumentai“, kurio vieną dalį,
liečiančią mūsų Lietuvą, išverte, paduo-
dame ištaisai.

1917 metų sausio mėnesio pradžioj
kada buvo kiles Berlyne sumanytas
padaryti unija tarp Lietuvos ir Prūsų
valstybės, rusų vyriausybė nutarė vie-
to išaiškinti dalykų stovį. Tam tikslui
buvo pasiųsti neitralių valstybių agen-
tai, kurie aplankė Lietuvą ir budami
neitralūs, galėjo net prieti ir, pasikal-
bėti su vokiečių vyriausybės atstovais.
Sausio m. 13 d. slapta telegrama № 47
rusų vyriausybės atstovs Berne pra-
nešė štai kokių žinių:

Gruodžio m., kaip praneša išti-
kimas asmuo, vos tik aplankęs Vilnių,
Kauną ir Suvalkijos šiaurės apskrčius,
Vilniuje tarp vokiečių vyriausybės ir
dvejų lietuviečiųjų partijų, priesių
rusams (redakcijos pridėta „tuo laiku“
Mūsų prierasas) — demokratų ir so-
cialdemokratų — atstovų ejuos tary-
bos del Lietuvos nepriklausomybės.
Lietuvos nepriklausomybė (vokiečiai)
norj paskelbti kovo m. pradžią (nau-
juoju kalendorium), nenurodydami tuo
tarpu jos sienu. Kuršas pasilieka au-
tonomine šalimi, bet gausias bendrą su
Lietuva karalių kataliką. Pasipriesinus
lietuviams, Lietuvos su Lenkais susi-
jungimas negalėsias įvykti, bet Lietu-
va turėsianti palaikyti su ja karštką
sąjungą prieš bendrą priešininką Ru-
sus. Apskritai tarant, vokiečiai sten-
giasi palaikyti lenkus ir ginti jų norus.
Inteligentijos ir pusiau sulenkėjusiųjų
dvarininkų dauguma agituojanti, kad
butų sudaryta Lietuvos valstybė. Liau-
dis, tačiau, vokiečių neapkenčianti, ir

didelė jos danguma nekantriai laukian-
ti, kada grįš rusai. Tai ypač esą gali-
ma pastebėti Suvalkijoje, kur laukiamia
pavasari net sulikimo. Ginklus jiems
gabena iš Vokiečių nepatenkinti
Prūsų lietuviai. Intelligentijos mažuma,
kuri yra palanki rusams (vardų neskel-
biu) savo atsisaukimuose kviečianti
pasilikti rusams lojalais, nurodydama,
kad dabartinis stovis yra tik laikini-
nas.

Sausio 20 d. gauta žinia, kad vasa-
rio m. busias jau paskirtas lietuvių ka-
ralius, busianti įsteigta valstybės tary-
ba, ir sudaryta armija, ir kad tai esą
nurtarta bendrame pasikalbėjime Cimer-
mano su Austrų ministerijų pirmininku.
Reikėję išgauti ir iš Austrų sutikimas,
nes Austrai irgi dalyvavo Lietuvos už-
kariavime!).

Slaptasis rusų vyriausybės agentas
buves nusijustas į Vieną, Berlyną, Sak-
soniją ir Miuncheną. Ten jam tekė
kalbėtis su žmonėmis, kurie darbuo-
si bendrai su Gindenburgu, Ludendorfu
ir Tirpicu, ir kuriems pavesta tvarkyti
atimtosios Rusų šalys. Austruos jis
buves užsienio reikalų ministerijoje
ir dalyvaves įvairiose mokslo ir laik-
raštinių draugijose, su kurių nuomo-
nėmis užsienio reikalų ministerija skai-
tos. Prie opozicijos jam netekė prieti,
nes bijojas, kad nenustotų ištikimybė
ty žmonij, kurie turi įtakos vyriausy-
bei!). Patarnavimui užmokėta to tuk-
tančių frankų!).

Sausio m. pradžioje Lozanoje susi-
darė lietuvių komitetas su pirminiku
Rusų lietuvų Centro Komiteto atstovu
kunauninku Aišausku. Sis mūsų mis-
ijos akysė tuojau tampa įtariamu žmo-
gum ir drage su lietuvii veikėjais:
Purickiu, Dzmidavičium ir Gabriu bu-
vo įtrauktas ir tam tikrą srašą (pro-
skripcionnija spiski), kaip žmogus, pa-
laikas ryšius su vokiečiais!).

Rusų revoliucija duodanti progos
lietuviams susiartinti su rusų vyriausy-
be. „Atsitikimai Rusuose — praneša
Bernio misija — atskleidžia naują pa-
saulėžvalgą užgrobtų tautų organiza-
cijoms, kurios ligšiol nepalankiai mums
darbuosės Sveicaruose“).

Sveicarių lietuviai siunčia naujajai
Rusų vyriausybei didžiai palankią te-
legramą, sveikina ją, išsivadydama iš
caro jungo, pabrėžia ir savo kovą del
laisvės, išreiškia vilties, kad „nuo šio
laiko rusų lietuviai santykiai bus kito-
ki“ ir skelbia savo giliausią simpatiją
liaisviųjų Rusų vyriausybei!). Ir tikrai
jau galima buvę didžiąją lietuvii dalį
patraukti į savo pusę ir dar pavasari
išsiųst rusų delegatus į Lenkus ir Lie-
tuvą. Sveicarių lietuviai pataria mums
„nepražiopsoti psichologinio momento,
jeigu galima, suteikti mūsų delegatams
bendrą nurodymų apie tai, kas iš mū-
sų pusės galima buti padaryti del Lie-
tuvos nepriklausomybės“. Net ir Bernio
misijos nuomone lietuvii troškimai bu-
vė toli gražu neperdideli. Bet, priduria
misija, „sėkmingai kovai su aktivistais
reikalinga patenkinti Lenkų ir Lietu-
vos nepriklausomybės troškimus, paša-
linus iš ten rusų civilius valdininkus“.

Netrukus, tačiau, rusų diplomatai
pakėlė lermą: lietuvii biuras Lozanoje
susikompromitaves tuo, kad nutarė
siųsti savo delegatą į Stokholmą į pa-
cifistų konferenciją, kur Vokiečių (?)

1) Rusų vyriausybės Berno atstovo slaptoji
telegrama 1917 m. sausio 20 d. № 81.
2) Ten pat, sausio 26 d. № 107.
3) Ten pat, vasario 15 d. № 161.
4) Taip pat, 1717 m. vasario 28 d. № 209.
5) Taip pat, 1917 m. kovo 6 d. № 222.
6) Tautinio lietuvii komiteto Lozanoje atsi-
laikimai 1917 m. kovo 23 d.

norėta buvo susižinoti su rusų social-demokratais?).

Nepatvirtinti lietuvių troškimai rusų misijos aktyse atrodė jau nebegalimi. Tik pagalvokite! Lietuviai reikalauja sau plačiausios autonomijos, pasisąžinanti palaikyti su Rusais karinius ekonominius ryšius. Be to, dar jie nori sau laisvo išėjimo į jūras per Kuršą. Lietuviai taikinę armiją taikos laiku turinti pasilikti savo gimtame krašte, ir lietuviai garantuoja, kad, virtus Rusams respublika, Lietuva susijungianči su jai federacijos ryšiais, o jeigu būtų monarchija, tada, esą, Rusų imperatorius, arba kas nors jojo giminis, galėtų būti ir Lietuvos karaliumi?).

Drąsų su Rusų revoliucija atsimainė ir lietuvių pažiūros į vokiečių pasikylimus. Lietuviai tybys su vokiečių užsieninių reikalų ministru Cimermanu nuolat blogėjančios, ir jau kas valanda laukiamas buvęs ryšių trūkimas lietuvių su vokiečiais. Cimermanas, esą, skubins ir daręs lietuviams ko geriausio pasilymu. Vokiečiai sutinka priskirti prie Lietuvos Kauno ir Suvalkų gubernijas ir dalis Gardino ir Minsko. Lietuva per Kuršą susisieksianti su jūromis, tik Kuršo baronai pasilikę sau plačiausios autonomijos. Lietuva įgyjanti teises steigti savo armiją ir ateinančiam laikui susirūpinti su Prūsų valstybe tik unija. Lietuviams žadą tuojau sudaryti valstybės tarybą, kurioje lietuvių gausia 1/4 balsų. Be reikiu tik per 10 dienų pabaigti visos tarybos, kad kancleris galėtų pasirašyti po sutartimi, ir busianti paskelbta lietuvių valstybė. Lietuviai tečiau reikalauja, kad ko veiksmiau būtų pašalintas iš Lietuvos vokiečių vietininkas kunigaikštis Izenburgas, kad būtų panaikintas Lietuvoje karo stovyta, ir kad vokiečiai iškilmingai paskelbtų Lietuvos nepriklausomybę. Lietuviai reikalavimo tonas esąs griežtas, ir jie grėšia visuotiniu sukilimu, jeigu tie jų reikalavimai nebūtų patenkinti?).

Pilnai esą galima tikėti, kad tuo laiku lietuvių jau buvo pasiryžę pertraukti tarybas su Berlynu ir drauge prispirti Rusų vyriausybę ko veiksmiau su jais susitaikinti. Bet lietuvių komiteto atstovos kovo m. 26 d. pranešęs Rusų vyriausybės atstovui Berne, kad nors tarybos su Vokiečiais

aukščiau išdėstytais pagrindais tebeina, vis dėlto lietuvių norėtų susitarti su Rusais. Jeigu gi — pabrėžė jisai — iš Rusų pusės nebūs duoti tam tikri pažadėjimai, tada lietuviai tarsis su Vokiečiais. Net ir Rusų diplomatai lietuvių reikalavimai būvę visai aiškūs, ir nuo savęs jis priduria, kad lietuviai, grąšindami Vokiečiais, nori prispirti rusus ko daugiau nusileisti¹⁰⁾. Rusų respublikos vyriausybė ir josios užsienio reikalų ministeris Miljukovas tylyje. Tautų apsisprendimo principas buvo jam visai svetimas. Senieji diplomatų papročiai nelėdo jam taip veikiai atsisiepti ir atsitikimus ir pristatinti prie neišvengiamo istorijos bėgio.

Balandžio 7 d. į Sveicurus atvykę Vokiečių kancelerio delegatai galutinai susitarė su lietuvių komitetu¹¹⁾. Kunigaikštis Izenburgas būvęs atšauktas ir būvęs padėtas pagrindus susitaikinti su Vokiečiais.

Cia, kaip ir lenkų klausime, rusų lietuvių santykiai išsidarė į sieną, iš ko tik džiaugiasi Vokiečių imperialistai. Tik tenai — lenkų klausime — visai reikala pražūdęs caro ministeris Sazonovas, o lietuvių — respublikininkas P. N. Miljukovas. Sistema ir keliai abiejų vieno.

Korespondencijos.

JAROSLAVLIS.

Mūsų žmonės labai išsiilgę Lietuvos; nori ko veiksmiau namo važiuoti ir išgirdę ką nors kalbant apie Lietuvą, išpažtė akis klausio. Cia, mat, būvimas skurdus, likimas plakis, jaudina, tad visi pasilgę ir laukia tos grįžamosios valandos ir, sako, kad tik galima būtų, tad visi tuojau važiuotų.

Galita tikėti, kad lietuviai mažas rūpinasi šiuo dalyku; reikėtų nors dabar jau nesusiauti.

Vasaros metu čia buvo įsikūrusi Jaroslavo lietuvių Taryba, bet kai kurių atvažiavėlių ir vietinių karstuočių iniciatyva tapo išrinkta nauja, kuri ne tik nieko naujo nepadare, bet kaip užmigto, tai ir miega. O dabar manoma būtų, kad atkurti senoji Taryba, kuri paskui ir pradės savo darbą.

Vainikas.

¹⁰⁾ Rusų vyriausybės Berne atstovo klajopio telegrama kovo 18 d. 1917 m. № 249.

¹¹⁾ Taip pat, kovo 20 d. № 255.

¹²⁾ Taip pat, kovo 22 d. № 256.

Amerikos lietuviai.

(Tęsia).

Vidurinės pakraipos žmonės, kurie trokšta laisvės ir šviesos Lietuvai, iš pradžių mėgino tartis su kunigais ir socialistais, net seimais laikė; tačiau su nesužmonėkama nesuskalbėsi. Tad reikėjo vieniams organizuotis, ir štai išdygo lietuvių Amerikos Tautinė Sandara. Tos pakraipos prisilaiko visi rimtesnieji Amerikos lietuvių laikraščiai, kaip „Tevynė“, „Lietuva“, „Vienybė Lietuvių“, „Ateitis“ ir keli kiti. Nesakau, kad tiems tikrai patriotiniams laikraščiams pavykę būtų vykti saikla išlaikyti, tačiau bent geras noras yra. Ir tautininkai sudarė buvo gelbėjimo nuo karo nukentėjusiųjų fondą, kūrė dabar susilieję su lietuvių Dienos Centraliniu Komitetu; įsteigė jie ir Lietuvos nepriklausomybės Fondą, kūrė ir mane į Europą delegavo jau tai iširti mūsų vargulių stygiu Rusuose, jau tai padirbti, kiek galint, dėl bendro politikos tikslo, kurį amerikiečiai tautininkai yra pasisatę: laisva, demokratine lietuvių-Latvių Respublika. Be to viso, p. Martus organizuoja amatininkus lietuvių, kad karui pasibaigus, jie sugrįžę į Lietuvą, tuojau stotų į darbą keldami lietuvių pramonę ir prekybą, o p. Karuža suorganizavo Lietuvos Atstatymo Bendrovę, kurios uždaviniu yra Amerikos lietuvių kapitalu paremti Žemės Banką ir Komercijos Banką Lietuvoje. Be to, tautininkai atstovavo

lietuvių tautą Washingtono akivaizdoje Kongreso ir Senato Komisijos, kuri jau 1916 m. vasaryje tyrinėjo, ko trokšta po karo turėti mažosios ir prislegtosios tautos; tada lietuvių-Latvių Respublikos vardas pirmu kurtu pateko į lapus Kongreso Rekorduose. Tas žygis padėjo vėliau išgauti iš Kongreso ir prezidento Wilsono leidimą rinkti po visą valstybę pinigų nuo karo nukentėjusiems šelpiti, tai žinomoji lietuvių Diena Amerikoje. Kad tapo daugiau, kaip 200.000 dolerių surinkta, reikia deku tarti advokatui Lopetai ir mokytojai M. Salčiui.

Amerikos lietuviai šiandien turi didelę daugybę visokių draugijų: šelpimo visokių rusių varda, bažnytinės, tautinės ir laisvamanių draugijos veik tankiausiais skaitomais; nemaža yra dailės draugijų, pasimokyti skaityti ir rašyti ir angliskai kalbėti, amatų prasilavinę. Toliau išnykusios draugijos — tai S. L. A. ir T. M. D. Pirmoji ne tik mūsų kam išmoka veionio gentims „pomirtinė“ mokesčiai, bet ir nariams gyviems dar esant, kada sušeraga, moka pašalpos 6, 9 ar 12 dolerių per savaitę, destis kiek buvo užsirašę; ta, S. L. A. kaip tautinė įstaiga, yra daug tankesnių išmokėjus moksleivių pašalpai ar kitiems geriems tikslams (k. a. pašala Vistoliauskių Argentinoje). Beto, leidžia knyges, o ypačiai „Tevynė“ su mėnesiniais priedais. G. T. M. D. indama metams tik 60 centų nuo nario, iki šio laiko visuomenė yra pagaminusi daug rimtų veikalių, tarpe kurių užima d-ro Kudirkos raš-

TAMBOVAS.

Kaikas gauna iš Lietuvos laisvę, iš kurių (ten paduoty adresų) matyti, kad Lietuvoje eina vokiečiams. Visuose Lietuvos miestuose vokiečiai praminę gatves savotiškai. Žinome jau, kad Raseinuose kailkurios gatvės gavo jau vokiečių generolų vardus: Vilniaus gatvė ten pavadinta Hindenburggasse, o Dainikų g. — Ludendorffgasse.

M. Doleiva Silvestrius.

ŽINIOS.

Rusuose.

Sevastopolis. Bachčisarajų totorių kariuomenė muginklavusi 700 rusų artilerininkų.

Taika. Vokiečiams pasakius, kad sienos turėsiančios eiti per Valką, Minską, Lietuvį Brastą, rusai paprašė točią dieną pertraukos. Vokiečiai sutikę paskutini kartą pridurdam, kad jei jų sąlygomis nesutiks, tad jie per savaitę paimsių Revelį. Dabar balševikai svarbiai tariasi, kas bedarą (Mažuma norinti taikos, Didžiuma siūlanti tokią formulą: „Nekariauti ir taikos nedaryti“).

Orša. Lenkų legijomai nuginklavo Oršos ir aplinkinių vietų rusų kareivius ir paėmė geležinkelius. Į Mogilėvą sekąs važiuoti tik aplinkiniais keliais.

Sevastopolis. Totoriai stengiasi umai sutraukti čia visus savo karininkus. Šią savaitę totorių valdžia turėsianti visą kariuomenės korpusą. Šaukiamas totorių parlamentas.

Kišinevas. Besarabų vyriausioji taryba — Satal-Cerija pasikvietusi Rumunų kariuomenę apsiginti nuo balševikų. Rumunai apsupę Kišinevą. Prasi-dėjęs tikras karas Rumunų su Rusais.

Petrogradas. Čia duonos tebeduoda po 1/4 sv. Šiomis dienomis tebeduosia tik po 1/8 sv.

Geležinkelio nolaimė. Šiaurės kely 3 verste už Maksvos susimušę du žmo-

nių traukiniai. Du vagonų sudegė. Juose žuvę apie 150 žmonių. Iš jų beliks tik apdegusių kaulų krava. Sužeistųjų esą 300 žmonių. Atvykusieji į nelaimės vietą vietos gyventojai ėmę plėsti nevykėlius ir sužeistuosius. Nelaiminguosius pailkė pustuogius. Piešimui sustabdyti, pašaukę kariuomenės.

Galindai (Ukraina) pasiskelbę nepriklausoma respublika. Angliai su Prancūzais su ta jų nepriklausomybę sutikę. „Rus. Vied“, pranešimu galindai su vokiečiais jau susitaikinę.

Rusų lietuviuose.

Lietuvių atstovai Brastoje. Vyriausioji lietuvių Taryba Rusijoje išsiuntė savo atstovą į Brastos taikos konferenciją. Gauta žinių, kad prof. Valde-maras jau esąs Brastoje. „N. L.“ pranešimu į taikos konferenciją nuvažinęs ir Kapsulas Miclevičius.

Lietuvių žemės reikalų sąjunga išsiuntė savo atstovą agr. Variakojų į Dvinską rūpintis busimuoju Lietuvos ūkiu, kur demobilizuojant rusų armiją, selkas patogiomis kainomis nupirkti daug Lietuvos ūkiui reikalingų daiktų. Ypač rūpi sąjungai arkliai.

Lietuvoje.

Kaunas. Karas skaudžiai atsiliepė darbininkų gyvenimui. Draugijos buvo nustojusios gyvuoti. Dabar kiek atsi-pelkėjusios pradeda krutėti. 1917 m. lapkričio m. 25 d. buvo pirmas visuotinas juozapiečių susirinkimas. Jis duoda vilties, kad draugija argijusi vėl ims selmingai dirbti.

Zagarė. Prekyba su pramone del medžiagos trūkimo labai daug nukentėjusi. Vartotojų draugija liekvoduota del padarytų jau kariuomenės nuostolių, kurie siekia 5 tokst. rublių. Dabar yra 23 krautuvės, 16 jų laiko lietuviai. Bet visos apytvėstos. Turgu esti po kartą savaitėje; jomariai visai nėra. Yra 4 aludės. Tris laiko lietuviai. Gėrėjų — kiek nori!

Kitur.

Italijos apie Brentano ir Piava smarkus mušiai. Italams sekasi; turį paėmę daug belaisvių.

privestas būdamas, o ne dėlto, kad literato gabumą savyje lausė; mat, nebuvo darbininkų, tai reikėjo kam nors ir kaip nors spragą užverti! Netruksta Amerikoje nė poetų, kurių tarpe tur-būt p. Mačiui ir p. Rackauskui pirmoji vieta priguli. Tarp laikraštininkų p. D. Rackauskas pasizymėjo sutrys gysla, tik gaila, kad žmogus be mokslo buvo... ir todėl žinoma jo „Tardais“, „Baltuvienės“ tik prie pornografijos teprisiskaito. Išymia vietą užima p. Balutis, turintis landžią, kandžią ir šiaip gerą plunksną. Tarpe jau pasenusių rašytojų neužmirštinys yra p. Šernas, kūrė gabiausiai mokoje populieri-žuoti gamtos mokslus, nors netruksta jo raštų ir ekonomijos dirvos. Netrukta bene išeis jo raštų leidynas, kaip D-ro Kudirkos; tuo svarbiau, kad pats autorius gyvas dar ir pats žada viską tvarkon suvesti; leidėju bus T. M. D. Iš kunigų pasižymėjo A. Burba, kurio raštuose betgi randama daug tūlžies prieš asmenis, kun. Kaupas rašinėjo iš sociologijos piešinius ir keli kiti, mažiau užsitarė visuomenė. Apskritai imant, noro dirbti ir pastangų yra nemaža, ir todėl netolimoje ateityje mūsų tauta susilauks nemažai rašytojų tarp Amerikos lietuvių, ypačiai tarp dabar bręstančios jaunomenės?).

¹³⁾ Būdiniausi Amerikos lietuviai yra dailės atlytie; trokšta piešyti, trūksta skulptorių. Iš kompozitorių tiksliai ten gyvena p. M. Petrauskas ir p. St. Simkus, kurių ten būvimas ne vienam dave mūšį jų pėdoms nueiti. Ir čion paskiau bėna taip nauji tokai prašiniai.

PAŽANGOS PARTIJAI.

Pranešame, kad sausio 28 d. Voroneže „Lietuvių Baiso“ redakcijos būte bus Pažangos partijos konferencija. Kiekviena kuopa siūnčia po 3 delegatus sprendžiamuoju balsu. Šiaip jau partijos nariai dalyvauja patariamuoju balsu. Konferencijos suruošimas pavestas Voronežo kuopai.

Programa: 1) Centro Komiteto veikimo apyskaita. 2) Centro Komiteto papildymai. 3) Partijos taktika. 4) Organizacijos klausimai. 5) Marių iškelti klausimai.

Pažangos Centro pirmininkas

Martynas Yčas.

Sekretorius

St. Talat-Kelpšaitė

Mūsų knygos.

J. Murka. Lietuvių kalbos vadovėlis. Baigiamoji dalis. Kultūros ir Sveikimo Sekcijos leidinys. Petrapilis. 1917 m. Pp. 216+XX. Kaina nepažymėta.

Pasirodžius kokiame lietuvių kalbos vadovėlyje, kalbos mokytojų pirmiausia ateina klausimas, ar tas vadovėlis netikėtų mokyklai. Tas klausimas turi kilti ypač šiuo laiku, kada mes dirbame mokykloje beveik be jokių kalbos vadovėlių. Todel pažvelkime į tą naują pasirodžiusią gramatiką ir pasvarstykime, kiek ji mums tam reikalinga.

Jau iš „Autoriaus žodžio“ matyti, kad mokykla iš to vadovėlio daug naudos laukiti negali; čia p. Murka rašo: „Sunkiu laiku gavau leisti šį vadovėlį: kalbininkai gramatikos reikalui dar nieku sistematingai nebuvo rašę (7), nei patarimų, nei knygų, nei laiko, nei taip reikalingo ramumo rašydami neturėjau, todėl vadovėlis išėmė kaip reikiant neapdirbtas“. Suprantamas daktas, kad vartoti mokykloje neapdirbtą kaip reikiant vadovėlį nėra per daug sveika. Toliau autorius savo „Žody“ sako: „Betgi, nesigaliojantis leidykla: taip metodų, taip tekstais, ir rašais įsinauja žodį taria lietuvių mokyklos literatūra“.

Kuo čia autorius „naują žodį taria“, kuo jo gramatika skiriasi nuo kitų lietuvių kalbos vadovėlių? Pirmiausia krinta skaitytui į akių daugybė tekstų, kurie užima, maždaug, trečią vadovėlio dalį ir kurie dažnai jokių gramati-

kos taisyklių neilustruoja. Tuos tekstus, kurie čia vietomis eina per kelius puslapius, galėtų atstoti ir chrestomatiniai tekstai. Jie, mano nuomone, tik knygos leidimą brangina, ypač dabar, kai popieris toks brangus. Tiesą sakant, po tų tekstų beveik visur eina visosios „taisyklės“, „pratinimai“, „pastebėjimai“ ir t. t. Štai keli tokių taisyklių pavyzdžiai, kurie eina po tekstų: 1) „Kartais stambų daiktą smulkesniu pakeičia“ (p. 22, po Duonelaičio „Pavasario“), 2) „Kartais daikto dalimi visą daiktą pažymi“ (p. 22), 3) „Rašydami kai-kada tyečia“ (p. 25), 4) „Kartais girdami peikia“ (p. 27) ir t. t. Arba pratinimai: 1) „Perskaitę Vaizganto „Juostų“ raštą, užsimerkite: vaizgas pasirodys vaizdelyje (7). Jei vaizdelyje nepasirodytų, raštą skaitykite vėl ir vėl, kol vaizdėliai pradės rodytis“ (p. 4). Man, tikiuosi ir mokiniam, nelabai suprantama, kam čia reikia merkitis, kad inty rodytis vaizdėliai!

Pasakius po tekstų liepia autorius piešti visokių paveikslėlius: 1) „Nu-pieškite papilin vaizdėlius, kokius su-kelia jums Vaizganto „Juostų“ raštas“ (p. 4); 2) „Pristatykite straipsnėlį „Kaip juostas dalija“ ir nu-pieškite to straipsnelio paveikslėlius“ (p. 6); 3) „Nu-pieškite, apsaulykite ir aprašykite pa-veikslėlius „Vaikų“ vaizdėlių; parodykite scenoje tą vaizdėlį“ (p. 13); 5) „Nu-pieškite obuolį ir papuoskite jį bet ku — lapeliu, šakele, įvairiom spal-vom“ (p. 21) ir t. t.

Iš pradžių žmogus stebisi nežino-damas, kaip reikia piešti kalbos pamok-se tuos paveikslėlius, kol, pagaliau, p. 20 randi paties autoriaus pamoky-mai, kaip galėtų tą darbą atlikti: „Pieš-dami, paveikslėlius spalvomis puošia, o žodžių paveikslus puošia grafinis žo-džiais ir pasakymais“ (2. pastebėjimas, p. 20). Bet kiek čia gali padėti kalbai išmokti panašūs piešiniai ir dar „įvairi-om spalvom“, reikia labai abejoti.

Nedaug tikslingesni ir pratinimai: 1) „Išsagrindėkite puošiamuosius žo-džius“ (p. 21), 2) „Išsagrindėkite dalin-čius žodžius“ (p. 22), 3) „Išsagrindėkite keičiamuosius žodžius“ (p. 23) ir t. t. Bet kas tie „puošiamieji“, „daliniai“ ir „keičiamieji“ žodžiai, mokiniai nelabai bus aiški iš padėtų po tekstų taisyk-lių: 1) „Kartais daikto dalimi visą daiktą pažymi“ (p. 22), 2) „Kartais stambų daiktą smulkesniu pakeičia“ (p. 22). Toliau randame dar šiokių pratinimų: „Išsagrindėkite perdėdamuosius“ (o taisyklė — „rašydami kai-kada tyečia per-dėda“ p. 26; „Išpinkite, suvalkykite ir išsagrindėkite sakinius“ (p. 45).

Amerikos tautomis ir su amerikoni-zacija, kuri seniau nebuvo aiški, bet pa-sistais metais emė kilti aikštėn. Jau sakiau, kad mūsų broliai su žydais la-bai broliuojasi. O kaip yra su lenkais? Iš pradžių, lietuvių, kaipo katalikų, buvo besislieję prie jų, stodavo į jų draugijas, statė kartu bažnyčias, skaitė jų laikraščius; kun. Dumbšis ir sulen-kejęs p. Andrzejewicz juk buvo pir-mieji (drauge su Odrowążu) sumany-tojai susijungimo vardu: Polsk! Zwią-zek Narodowy. Išėjus 1885 m. „Lietuv. Baisui“, lietuvių susipratimas emė di-dyn eiti, ir jie netik savas pasipalines draugijas steigė, bet ir bažnyčias or-ganizavo. Prasidėjo smarki kova. Len-ka! savuose laikraščiuose „Ojczyzna“, „Ognisko“, „Zgoda“, „Wiarus“ ir t. t.) skelbė, kad mes esą caro papirkti, ca-ro bernai, separatistai, litvomanai, o man savo apysakose, kaip Siłpaso-vio, leido snipi darbus atliktinėti. Kova prasidėjo beveik peilišai, kada atvyko į Ameriką kun. Burba: net numerėlius Plymouth lenkų kapinėse lenkai atka-sinėjo ir už tvoros mėtė! Taip toji žiau-r! kova tęsėsi nuo 1885 iki 1896 m. Viena tarpu Naujorko viena lenkų draugija buvo mane pasmerkusį pa-karti... nors — kaip matote — nutarimas pasilikti neįpildytas. Sudrėgtus lietu-viųjų judėjimui, lenkų priekabės apti-ol, ir šiandien tik nedidutis būrelis lie-tuvių lenkiškos orientacijos beliko; jie nevaidino jokios rėlės mūsų tautiniam gyvenime.

Amerikos valdžia niekados tautų nepersekiojo, nors ir tautiniu judėjimu

Be daugybės tekstų, p. Murkos gra-matikoj, tur būti, „naują žodį taria“ ir penkiolika iliustracijų, kurioms paskirti penki išiti puslapiai (212—216): 1) juos-ta, 2) rugių piovėliai, 3) mergaitė dar-žely, 4) kažkokia baidyklė ir 5) medis prie vandens. Po kiekvienu paveikslė-liu yra padėtas tam tikras uždavinys, kuris kalbos reikalui nedaug, man ro-dos, gali padėti. Imkim pavyzdžių pir-mutinį: „Gerai išžiūrėkite šį piešinėlį. Išžiūrėję, užskleiskite knygas ir atmin-tinai nupieškite tokią pat juostą. Nu-piešę apsaulykite, kokiu atrodė nupieš-tų juostą ir kaip ją piešėte“. O ką galėtų reikšti ketvirtas paveikslėlis (baid-tyklė) — vargu kas supras.

Vartant vadovėlį, tuojau krinta į akis didelė daugybė taisyklių. Jokioj gramatikoj neteko matyti tiek taisyklių, kiek čia, nors p. Murka „Autoriaus žo-dy“ ir sako esąs jų priešininkas: „Aš pats, teisybę pasakius, esu taisyklių priešininkas. Visi naujieji metodininkai šaukte šaukia, jog gramatikos reikia mokyti iš tekstų, iš gyvosios kalbos, iš gražių raštų, ne iš taisyklių“. Koks prieštaraštas! p. Murka taisyklių ne-mėgsta, o jo kalbos vadovelyje jų randi puslapy kartais ligi 4—5 taisyklių! Kiekvienam turi būti nuostaba, kas at-sitiko, kad p. Murka labiausiai nepa-klaustė tu naujų metodininkų šaukimo.

Tiesą sakant, didesnės pusė tu taisy-čių del nesuipratimo pavadinatos „taisyklėmis“. Štai keli pavyzdžiai: 1) „Sakinuose įterpia žodžių ar saki-nių“ (p. 37); 2) „Yra pusdalyvių. Pus-dalyviai nei dalyviai, nei padalyviai“ (Taisyklė III, p. 55); 3) „Liepiamųjų sakymų prašo ar reikalauja“ (p. 78); 4) „Žodžio dalis, kur šaknies prasyky-je, vadinasi — priešdėlis“ (p. 115); 5) „Žo-džio dalis, kur šaknies antrame ga-lė, vadinasi — pabaiga arba galinė“ (p. 115); 6) „Priešdėlis — in“ (p. 115); 7) „Kai-kurie prievieksiniai su linksniu sustatomi“ (p. 147); 8) „Prieilinksnis ant duoda sakinii tam tikrą prasmę“ (p. 149) ir t. t.

Suprantama, tokių taisyklių galima labai daug prisivesti. Nuo tų taisyklių nieku nesiskirti ir tokios „taisyklės“:

žodis „alus“ turi keturias raides, arba: žodis „katinas“ turi galūnę as! Kaip tos rūšies taisyklės, taip ir tos, kurios paprastai randamos kitose gra-matikose, ne visados sutinka su tiesa. Paimkim kelius iš daugybės pavyz-džių: 1) „Vieni daiktavardžiai lengva patirti (vyras, troba), kiti daiktavard-žiai galima tik numanyti (Dievas, ru-pestis, vargas)“ (p. 59).

Autorius, matyti, neskiria savo tai-

syklėse daiktų nuo daiktavardžių. Daiktavardžiai visi lygus, tik daiktai, kurie turi tuos vardus, ne vienodi: vieni ma-tomi, kiti — ne. Tikrai apie daiktus tegalutume pasakyti: „vienį lengva pa-tirti, kiti galima tik numanyti“. Bet ir tai reikėtų pasakyti paprasčiau, supran-tamiau.

2) „Daiktavardžius penkeriopai links-niuoja“ (p. 59).

Viena, autoriaus nepasakyta anks-čiau, kas yra linksniuoti, o antra, idomu būtų išgirsti, kaip jis, sakysim, išlinksniuotų penkeriopai žodį „vilkas“. Čia netikslius pasakymas, daugiau nieko!

3) „Vienus būdvardžius išskiria iš kitų. Išskirtinius būdvardžius vartoja, kai, išskyrę, labiau nori pažymėti daik-to pažymį ar būdą“ (p. 70).

Cia taip pat mašoma daikto ypa-tybės su jų vardais.

4) „ne — ginamoji dalelė; prie links-niuojamų žodžių ją skiriam rašo, o prie veiksmavardžių — kartu“ (p. 111).

Ar tai tiesa? Juk žodžius: negeras, netikėtas, nemazgas, nekoks, nelaimė ir k. linksniuojame, bet dalelės ne dažniau-siai neskiriame. Kartais ir su veiksmav-žodžiais ne skiriam rašom (pav.: aš ne tinginai, bet darba dirbu“).

5) Paėmęs pavyzdžių sakinį: „Kok-ke čia svotai, kokie be sveteliai: sto-ralupiai, retadanciniai“ autorius išveda taisyklę: „Dalelė be (bet) reiškia niekam netikėtas, bet koks, nekoks“.

Juk toli gražu ne tas pats būtų, jei tam sakiny vietoj be pasakytume: „Nie-kam netikėtas (bet kokie, ne kokie) sve-teliai!“ Čia būtų jau kas kita.

6) „Dalelė ne reiškia „galų gale ir“ (nė vilkas nepajaua — galų gale ir vil-kas nepajaua)“ p. 112.

Reikia pastebėti, kad tokių taisyk-lių nemažiausia (§§ 104—110).

7) „Kiekvienas veiksmavardis links-nio reikalingas“ (p. 127).

Juk sakiniuose: *vaikas raso, arklis bėga* veiksmavardžiai (raso, bėga) neturi jokių linksnių ir čia jų nereikalingi.

8) „Be sufikso būdvardžiai reiškia paprastai pažymį, kokybę“ (p. 157).

Cia autorius nori pasakyti, kad be sufikso būdvardžiai rodo I laipsnį (gras-dus positivyus), bet būdvardžiai: poniš-kas, medinis, laimingas ir k. turi su-fiksus, nors jie nereiškia nei I nei III laipsnio. O toliau (§§ 203—208) kalba-ma apie būdvardžių I laipsnio sufiks-us. Štai viena tu sufiksų ir taisyklė:

9) „Sufiksas in rodo ko yra daiktas ir dar kita k“ (p. 158).

„Ka dar kita“ rodo tas būdvardžių sufiksas, autorius ir neaprasako. Pana-

niekur neremė. Pastarais metais susida-rė organizacijos, kaip Y. M. C. A. ir Y. W. C. A. (jaunu vyrų ir moterų asociacijos), kurioms labai parpo „amerikoniinti“ sveitavimą; prie to-kių priguli dideliuose miestuose visuo-mėnės veikėjai. Jų yra išleisti net kny-gų, mokiniai amerikonzavimo, tem-pimo sveitavimą ant angliško kurpa-lo. Padeda ir airių bei vokiečių vys-kupai, kaip Quigg, Mesmer ir kiti, ku-rie ketina uždrausti pabažnytinėse mo-kyklėse mokyti gimtinę kalbą. Kada dabar karo metu Vokiečiai pasirodė esą nelabai ištikimi Amerikai, gal būt, pasibaigus karo, amerikonzimas išbė-gės, nors abejoti reikia, ar amerikie-čiai citu senoj Rusų režimo pėdomis. Lietuvis iš savo pusės dalyvauja ša-lies politikos gyvenime, vieni prigili prie respublikonų partijos, kiti prie de-mokratų, tai vėl progresistų ar soci-alistų, ir todėl nesimato, kad jie būtų prastesni piliečiai už kitus, nors ten daug gentkarčių išgyvenusių. Būdami geri piliečiai ir rūpinamiesi šalies ge-rove, jie netik neranda priežasties su-vo tautini kaili mainyti į anglišką, bet atbulai daugelis pirma „suamerikone-ju“ jaunimo grįžta prie saviškių, ir pa-žiuo nemazda Amerikoje užgimusių ir savo kalbos iš mažens nemokėjusių, o šiandien gražiai lietuviškai kalban-čių ir lietuvių viešame gyvenime daly-vaujančių. Jeigu kur nors kas nudži-vo nuo tautos kūno, tai kalti yra ne-apšviesti tėvai, kurie, kaip Europoje pat Amerikoje, gėdinasi savo vardo, savos kalbos, savos praeities. Kada

vaikai gauna patirti, kad kiekviena tau-ta turi savo gerą ypatybį, kad tautų buvimas tik pamargina mokslą ir me-ną, kad visoms tautoms atviras yra kelias į prakilumą ir garbę, ir gerove, tada jie prisiršia prie saviškių ir pina gerynėigos vainikėlių savi tiki daug perkentėjusiai tautai, nors neatmesda-mi nuo šalies, kuri lietuviams ir kitoms pavergtoms tautoms palikusi yra gera mokykla. Nėsa, iš tiesų, Amerikoje daugelis mūsų išmoko dirbti, sunkiai dirbti ir darba gerbti, lygiai kaip gavo daugiau šviesos mitrumo, pramoko amaty, išėjo auklėstusius mokslus, įgijo šioji tokį turtą; žodžiu sakant, emė suprasti, kaip galima patapti tikru žmogumi.

Mes nunešėmė į Ameriką savo kū-no ir dvasios įėgas, didinome tui šalies turtus ir garbę ir gerynėig; tai dabar laukiame, kad Amerika mums teisinga bus ir geru už gerą atsimo-lės, kad ji taikos kongrese padės lie-tuvių latvių tautai įgyti visą laisvę ir įsteigti Lietuvį-Latvių Respubliką. Tegū tad naujas idealas nučina į tėvę-nę iš tolimų Vakarų, kuriems juk ir Kasciūška, žinomas pasauliui lietuvių karžygys, padėjo atsisotai ant kojų; te-gū dabar Wilsonas atneša Lietuvai laisvę o visam pasauliui brolybę!

J. Silpaso.

Persekiojimų ir gainiojimų, vargu ir bėdų laiku tėvyneje, reikia pripa-zinti, Amerika daug kuo patarnavo Lietuvai. Atskirų liet. mokyklų mes ne-turime, jei bent skaitytumėme mokyk-lomis tas, kur dabar mokytojaus šv. Kazimiero sesers; žinoma, tos nepri-lygsta viešoms šalies mokykloms. Aš pats per keletą metų lokiau Scrantone akusėjusio mokyklą, kuria išėjo daugie-lis slovakių, lenkių, rusinių, o lietuvių-čių tik 12. Bet priminsiu, kad Ameri-kos lietuvių smarkiai yra pamėgę pri-kaikas ir pasitaikas, ir tokių netruksta nė vienu naujokyne. Man pačiam te-ko nemažiau kaip 1000 kalbų ir paskai-tų laikyti visokioms vietose, lietuvių gy-venamose. Atsiranda gana iškalbingų žmonių, vyrų ir moterų, iš kurių ilgai-niui išeis gal ir geru oratorių.

Pasilieka dar, galų gale, paminėti, kad Amerikos lietuvių labai rūpinasi savo tėvynės ateitimi. Atlikdami kitus darbus, kaip aukščiau sakiau, jie keti-na dar išpirti velionio Čiurlionio pa-likimą, paveikslų galeriją, kad tas tur-tas pasiliktų tautos nuosavybe, ir mė-gins sudėti kapitalą įsteigti ir palaikyti Vilniuje lietuvių universitetą. Mat, Ame-ricos, lietuvių žinodami, kad visi, bent amu laiku, sugrįžti į tėvęnę negalės, bent našlės skaitlu prisidėti geidžia prie tautos švėtimo ir prie įsteigimo Lietuvių Latvių Respublikos... Jeigu jie daug ko ir neįstengia padaryti, tačiau noras yra didelis: Quamquam desint vires, tamen est laudanda voluntas.

Galiau, rasi, bus idomu kam patir-ti, kokie lietuvių santykiai su kitomis

šių taisyklių yra ir daugiau (§ 204).

10) „Dalyviai **nešinas, vedinas, velkinas** turi sufiksą **in**“ (p. 163).

Ar daug gali pamokytį tokia taisyklė? Be to, žodžiai „nešinas“, „vedinas“, „velkinas“, kaip ir „tekinas“, nėra dalyviai, jie yra būdvardžiai. Antra, ner žinios, kodėl autorius tuos pačius „dalyvius“ kitoj vietoj jau vadina „palyviais“ (p. 139, § 178).

11) „Kirciuotasis balsis nevienodai **taria**: vienas trumpai, kitas ištesiamai. Užtat ir kirciai nevienodi: vieni trumpi, kiti ilgi — **tvirtai**“ (p. 164).

Cia neskiriamai kirciai nuo garsų arba skiemenių. Juk ir be kircių vieni balsiai tariami tesiamai, kiti trumpai (valgyti, vėgėlė, puodelis ir t. t.). Del to neskyrimo toliau eina keistos taisyklės: „Trumpuosius kircius kairiniu ženkliu žymi“ (§ 217); „Tvirtapradį kirtį dešininiu ženkliu žymi“ (§ 219); „Tvirtagalį kirtį riestiniu ženkliu žymi“ (§ 220).

12) „I, m, r (n-čia autorius pamiršta) prieš priebalses virsta ilgomis balsėmis, todėl jį krinta tvirtagalį kirtį“ (p. 166).

Prieš priebalsius garsai I, m, n, r sudaro dvibalsius (ne virsta ilgomis balsėmis), kurie gali turėti ne tik tvirtagalį, bet ir tvirtapradį ilgumą: pirštas, pirnas; melstis, velti...

Kalbant apie vadovėlio taisykles, reikia pridurti, kad jos yra formuliuotos gana sunkia kalba. Štai keli pavyzdžiai: 1) „Kur sakiniai karščiuojasi (sic), šaukia, prašo, gandina, sakinio gale rašo šauktuką“ (p. 31); 2) „Žodis, suprantamas prasme kas? vadinasi veiksnys“ (p. 45); 3) „Veiksma pažymio ar veiksmo aplinkybių rodome belyčiais žodžiais, aplinkybių klausimais, vadinasi prievaiskiais (šviesiai, šviesyn, vakar, toli)“ (p. 54); 0 kas yra „belytis žodis“, nepaaiškinta čia; 4) „Yra žodžių, kur panašūs taip į būdvardį, taip į veiksmą; tatau dalyviai“ (p. 55); 5) „Vaduojamieji ar keičiamieji žodžiai vadinasi įvardžiais“ (p. 55); 6) „Sudėtinis būtasai laikas sudėtas dalyvio ir veiksmo žodžio **būti** būtojo laiko“ (p. 65); 7) „Tarinys, sudarytas veiksmo nereikšiamo veiksmo žodžio ir šiaip jau reikšiamo žodžio, vadinasi — sudurtinis tarinys“ (p. 131); 8) „Tarinio jungtis linksnio reikalingos; paprastai jos įrankininko reikalingos, bet nevismet“ (p. 132); 9) „Sufiksas in (veiksmo žodžių) rodo veiksmą, darymą“ (pav. šakinti) p. 162. Juk ir kiti veiksmo žodžiai rodo veiksmą, darymą.

Kad taisyklės nėra vykysiai formuliuotos, nusijaučia ir pats vadovėlio autorius. Jis pats apie tai „Autoriaus žody“ rašo: „Kas galima tuo jau šiam vadovėliui priekšti, tai gramatikų taisyklių formulavimas. Bet šiuo dalyku mokytajams nesunku išsiversti. Kai pasirodys Rygiškių Jono etimologija ir sintaksė, mokytajai tepasitaiso mano formuliuotąsias taisykles iš Rygiškių Jono raštų“. Žinomas daiktas, kad mokytajai moksle išsiversti, kai išeis Rygiškių Jono gramatika, tad kam tada reikalingos kitos gramatikos, kam tas nevykusius taisyklių taisyms, kam tas nereikalingas darbas? Kas norės dėvėti lopytis kauliniais, jei galės gauti tą pačią kainą naujus ir dar gero meistro?

Nemanykit, kad čia keistenybių galas. Išrašykime iš vadovėlio vieną kitą vietą ir pažiūrėkime, ką autorius apie tai sako. „Taisyklė II: Esamųjų sudėtinį laiką vartoja: 1) Kai pereitojo laiko lyg matyt ar numanu dabar esamas vaisyus (žvirbliai lėšė, o dabar tuoti prisileję); 2) Kai veiksmas kelis kartus buvo arba ne kartą nėra buvęs (yra ragavę, nėra lėšę)“ p. 94. Toliau: „Taisyklė II: Sudėtinis būtasai laikas turi savo prasmę ir vartojamas: a) Kai būtasai laikas virto kitaip, kaip buvo laikiama. Pavyzdžiai: **Buvau atėjęs — kai atėjau, neradau taip, kaip laukiau ar tikėjau**. b) Būtasai laikas įvyko prieš antrą būtajį. Pav.: **Buvo įsakęs — po įsakymo įvyko antras veiksmas** (pirmas veiksmas — **įsakė**, antras — **įsaiškino**, abudu juodu būtu, todėl pirmas būtasai sudėtinis vartojamas). c) Būtasai veiksmas yra antro būtojo laiko vaisyus. Pav.: **Buvo nuėdė — edė ir edimo vaisyus**“ (pp. 95, 96). Paskui: Taisyklė II: „Dalyvių tariamajai salymai

taip pat vartoja, kaip ir dalyvių būtajį laiką“ (p. 100). Apie išrašytąsias vietas „Klaudy atitaisyms ir šiaip pastebėjimose“ (p. XII) autorius sako: „Galima išleisti, nes **kriausaitiskai** nusakyta“. Nesuprantama logika! Čia p. Murka liepia savo taisykles pasitaisyti iš Rygiškių Jono raštų, čia liepia tokias pat taisykles išleisti, nes jos nusakytos kriausaitiskai! Kas nežino, kad Rygiškių Jonas ir Kriausaitis tas pats žmogus? Visi lietuviai žino, ypač turi tai žinoti gramatikų rašytojai, kad mes visi einam iš Kriausaitio, kad Kriausaitis yra visų mūsų kalbos tėvas. Reikia dar pabrėžti, kad Kriausaitis panašų „taisyklių“ niekados nėra rašęs, tad kam čia imamas dovanai jo vardas?

Imamas be reikalo ir žemaičių vardas. Nupasakojęs, kad „iš-reikiškas iškur (išvažiavo), nu-reikiškas kur (nuvažiavo), par-reikiška namo (parvažiavo), at-reikiška į svetimą vietą (atvažiavo), su-reikiška daug (suvažiavo)“, duoda „pratimą“: „suderinkite tuos priešdėlius su veiksmo žodžiais **nešti, bėgti**...“ (§ 115). O klaidų atidžiaiame įterptas toks autorius pastebėjimas: „§ 115 galima išleisti — nusakyti **žemaitiskai**“. Autorius, man rodos, kaltininku ieško pertoli.

Dabar norėčiau pasakyti kelius žodžius apie atskiras kai-kurias vadovėlio dalis.

Iš pradžių eina įvairaus turinio tekstai (proza ir eilės), kurie turiny pažymėti bendru vardu „kalba“. Apie tuos tekstus buvo jau sakyta aukščiau. Toliau kalbama apie sakinius, pagrindinius ir šalutinius. Šalutiniai sakiniai nepasiskirstyti rūšimis. Prieš tai nieko negalėtum pasakyti, bet šalutiniai sakiniai aprašyti ne visai suprantamai. Ka gali, sakysim, paaiškinti tokia taisyklė: „Šalutiniai sakiniai tinka kitiems sakiniams ar žodžiams aiškinti. Žodžių „balkno“ klausimu kada? tinka visas sakiny — „kai nušers bėra žirgelį“. (Kalba apie sakini: „O kai nušers bėra žirgelį, balkno tymo baldnelį“ p. 40).

Pakalbėjęs apie sakinius, pagrindinius ir šalutinius, autorius aiškina sakinio dalis. Man matos, ne visai patogiai kalbėti ypač apie šalutinius sakinius, nežinau, kas yra sakinio dalys (vadovėlyje tas dalykas ankščiau nebuvo pažymėtas). Kai-kuriuos sakinio dalys, be to, paaiškintos labai keistai, sakysim, papildomai: „Žodžiai, kur rodo kokių daiktų, be veiksmo, dar sakinyje esama, vadinasi papildomai“ (p. 47). Pirmiausia, be veiksmo, sakinyje yra daug dar visokių „daiktų“, o antra, sakinio „daiktai“ gramatikų rašytojai paprastai nieko nevadina.

Kalbėdamas apie žodžių reikšmę (§§ 48—51), p. Murka galvoja, kad žodžiai: „šviesa“, „šviesus“, „šviesiti“, „šviesiai“ esąs vienas žodis, kad čia „vienas žodis kelias prasmes turi“. Jo nuomone, „ranka“ ir „rankioti“ — taip pat vienas žodis! (p. 53).

Kalbos dalys (§§ 52—110) taip pat nepuikiai išdėtos. Visko čia nėra galima nagrinėti, kiek paliesiu dalyvius. Paimkim kokias dvi taisykles, ir bus aišku, kaip čia tas dalyvių mokslas išdėtas. „Yra dalyvių, kur veikiančių daiktų veiksmus rodo; tai veikiamosios rūšies dalyviai“ (p. 84). „Dalyviai, kurių **daiktavardžiai** negali patys veikti, bet kuriuos kiti, iš šalies, veikia, vadinasi neveikiamosios rūšies dalyviai“ (p. 85). Juk čia tikra nesąmonė: kaip gali ką daiktavardžiai veikti? Be to, ner žinios, o dėl veikiamosios rūšies dalyvių pavadinoti „rečiau vartojami dalyviai“.

§ 87 autorius kalba iš pradžių apie „nelankstomus“ dalyvius (esama, mylima; bėta, mylėta), toliau duoda tos rūšies pavyzdžių ir liepia išnagrinėti „bevardę gimtį“. Pirmą apie vieną kalbama, toliau tai pat vadina kitu vardu.

§ 90 pavadinatas: „Dalyvių sudėtiniai laikai“. O čia autorius kalba apie sudurtinius laikus (esu matęs, busiu atsikėjęs). Toliau jau autorius vadina tas formas „sudėtiniais laikais“ (§§ 91, 92). Dalyviams p. Murka atidėda kažkokią primenębę. Jis sako: „Sudėtiniai dalyviai laikai — puošiamosios lytys: jie puošia kalbą“ (p. 93). Dėlko jie puošia kalbą ir dėlko kiti žodžiai nepuošia — nepasakysiu.

Dar turū turti kelius žodžius del

vadovėlio pavyzdžių. P. Murka ėmėsi daugiausia pavyzdžių iš kitių Šaltinių (Jablonskio, Būgos, gyvosios kalbos), bet, matyti, kartais pats kalė ir nelabai vykusiai kalė. Kalbėdamas apie linksnių vartojimą, duoda tokių pavyzdžių: „**Kalėdomas** mokinius paleidžia atostogų dvėm savaitėm. **Trims Karaliams** mokiniai jau turi būti išmokę pamokas **rytojui**“ (p. 141). „Gyvilus **nakčiai** suvarė į tvartus ir užrakina“. „Palik, broleli, **kelioms dienelėms** — paviešėti“ (p. 142). Čia tie naudingai yra, tur būti, ne vietoj.

Nedaug galima pasimokyti iš vadovėlio, kaip vartojami linksniai su prielinkniais. Norėdamas išaiškinti, kada reikia vartoti **dėl**, duoda tokių pavyzdžių (matyti, savo sugalvotai): „**Del** manęs vistik“, — atsiliepti Joniukui: — tegu sau laisčiau...“ (p. 192). Čia tikrai būtų pasakyti: ne „del manęs vistik“, bet „man vistik“. Toliau, norėdamas pasakyti, kada vartojami prielinksniai **aple** ir **aplink**, duoda keletą pavyzdžių, bet juose nė vieno nėra su **aplink** (p. 150).

Man visai nesuprantama, kam į vadovėlį kišami „žodyno pavyzdžiai“ (§ 23), kurie užima išties keturius puslapius. Jie paunti iš Juškos žodyno (nuo žodžio „klostas“ ligi „kotuotė“), visai nesurūšiu su vadovėlio žodžiais ir dar reti žodžiai. O vadovėlio nesuprantomy žodžių ieškoti autorius siūnia į „Vargo Mokyslo“ žodynelį, kuris dar nepasirodęs. Ne didesnės vertės yra ir kita „Žodyno“ dalis (§§ 225—232). Vadovėlio nuomone, sakiniai „arklys lyja“ ir „arkli lyja“ (p. 170) — ne tas pats. Čia jožio skirtumo nėra: vienur įpratę žmonės vienaip sakyti, kitur antrai. Ir kiti „Žodyno“ paaiškinimai nemažai keisti.

Vadovėlio gale yra duotas pavyzdys, kaip reikia aiškinti pamoką. Čia kai-kurie klausimai ir atsakymai statomi neikiškai. Klausimas: „Už ką ryžosi Jonėne ožkelė mylet?“ — Atsakymas: „Kad ožkelė nemaustu miško“. Juk joks mokytajas negalėtų pagirti mokinio, kuris taip atsakinėtų į klausimus! Ir daugiau yra panašūs dalykai tame „Pamokos aiškinime“ (p. XIII).

Dar vienas mažmojis. Aiškindamas tarnių skurtumą, tarp kita ko sako: „Ivairių tarnių lietuvių susiję iš pradžių, teisybė, ne labai tesusikalba, bet per kelias dienas jau šneka“. Argi iš karto nesusišnektų? Labai negirdėtus daiktas. Atrodo pasakiškai.

Reikėtų dar kiek pasakyti del kalbos. Kalba, kaip buvo matyti iš duotų pavyzdžių, nėra lengva, stilūs suktos kalba. Kai-kuriuose vietose autorius norėjo pasakyti labai lietuviškai, bet išėjo visai nelietuviškai. Pav.: „Kokias klaidas klydau?“ (p. XIV). Nors sakoma: vargą vargti, ausra ausa, lietus lyja, bet nesakoma, tur būti, niekur; mokslą moks, klaidą klydau...

Apskritai, vadovėlis parašytas labai skubotai, materialas nesutvarkytas. Po § 128 eina 164, paskui po 233 jau 129 ir kiti. Kai-kurių paragrafų visai nėra (§ 111), o kiti po du kartus (§ 128); vienoj vietoj net visus puslapius du kartus išspausdintas (p. 160, 161). Tekstai ir kiti dalykai netalpiniai sudėti: tarp atskirų paragrafų ir dalių didžiausi tarpai, o dainelės po vieną skiltį puslapyje teūzima, nors galėtum mažiau sia po dvi sudėti. Be to, autorius kai-kur vartoja terminus kitus, ne tuos, kurie yra jau šiek tiek nusistovėję: kabutes, sakysim, „skliausteliais“ vadiną (pp. 37, 39, 58). Žinoma, terminus kitus vartoti nėra nuodėmė, bet čia autorius bus taip parašęs bene apsirkęs. Galų gale, vadovėlyje pilna korektūros klaidų; kai-kuriuos gale pataisytos, kitos — ne. Šio vadovėlio gale yra ir „Išengiamosios dalies“ turinys ir klaidų atitaisyms. Negali sakyti, kad būtų patogus daiktas ieškoti turinio ir klaidų atitaisyms kitam vadovėli!

Kas yra gera toj naujoji lietuvių kalbos gramatikoj? Pirmiausia, tekstai ir žmonių kalbos pavyzdžiai. Autorius, matyti, norėta padaryti, kad gramatikos mokslas nebūtų sausas, kad gramatikos taisyklių mokiniai mokytųsi iš tekstų, tik, kaip jau mano buvo pažymėta, jų be galo daug pridėta ir šaly nevykusių aiškinimų nustoja savo vertės. Labai pagirtinas daiktas turi

būti ir tai, kad p. Murka, rašydamas savo vadovėlį, stengėsi eiti naujais keliais ir rėmėsi, be sąvyių, ir „svetimių“ rašytojų raštais — Ovsianiko-Kulikovskio, Kulmano, Pieskovskio ir eksperimentalaus pedagogijos išrodymais“ (žūr. „Autoriaus žodį“), tik reikia pasigalėti, kad jis nuo to kelio toli nuklydo ir jo vadovėlis išėjo nelabai panašus į tu naujosios pakraipos mokslininkų gramatikas.

Is to, kas pasakytą, turi būti aišku, kad šiuo vadovėly mūsų mokykla negalės susikurti. Svetimo sekcijai, kuri jį išleido, vargiai išsimokės importuoti į Lietuvą pačiam kalbos mokslui.

P. Murka norėtų susilaukti savo vadovėlio rimtos kritikos, „ne tiksliai rimta ir didelė kritika, — sako jis, — tegali išvesti mūsų mokyklą į tikrą kelią“. Tokios kritikos aš nėrašau, plačiai visko čia neįsidedu, pastebėjau tik tai, kas labiausiai man krito į akį vartant vadovėlio puslapius. Platesnės recenzijos apskritai sunku rašyti šiuo metu, kada neturim ne tik tam tikro mokyklos, bet ir didesnio visuomenės laikraščio, kuris galėtų ilgesni raštelį išspausdinti.

J. Balčikonis.

Pranešimai.

I.

Šiomis dienomis Rusų žemietybės gavo iš daugelio fronto įstaigų, iš karo vicekamisoriaus ir iš kitių vietų žinių, kad demobilizuoja karo arklius. Žemietybės kviečia padėti, kiek gali, karo įstaigoms šiame reikale. Arklius leidžia del pašaro stokos toliau jiems laikyti. Yra tikrų žinių, oficiojų ir iš atskirų asmenų (veterinorių ir k.), grįžtančiųjų iš pafrončios, kad šio dalyko stovis baltai krizingas. Daugely fronto vietų pašaro visai nebėra, arba maža jo tēber: iš Rusų gylės nebeatvežia ir arkliui badu dvėstę dvesia. Lapkričio ir gruodžio mėnesiuos juos pardaviejo pigioms kainoms aplinkimams ukinkams, paskui ėmė dykai dalinti. Bet dabar pafrončiai jau turi arklių daug, nekaip jiems reikia ir nebeima jų nė dovani. O kadangi tvarka galutinai suiro, tad didesnis šių arklių gabenimas į Rusus niekaip nesekla įvykdynti, ir abejotina ar laiku pyks. Tai gi fronto arkliniai belieka tikiai stipti.

Tokių būdu anapus kasimyo visoje Lietuvoje arklių didžiausia stoka — iš 6000,000 darbo arklių, buvusių Lietuvoje prieš karą, gal kokia pusė tebeliko — o šiaip — arkliai niekam nebereikalingi badu gaista. Taip dalykams stovint būtina reikėtų surasti keliu, ar nebeigalima būtų vienu ar kitu būdu kiek — nors šių arklių gauti nusigabinti į Lietuvą. Nes, jeigu tokiu ar kitoku keliu Lietuva šiais arkliais dabar nemokės pasinaudoti, tad ir pasilikę ilgam be arklių. Ir, be to, reikia labai skubinti. Dar dabar yra daug gerų arklių, ypač artilerijos ir atokesnėse nuo kasimyo vietose. Bet po kokių mėnesio, daugiausia — pusantro, to arklių nebebus. Užtat Lietuvos ukinkams ir karinkams būtina reikla tai ko veikiausia apsvastyti, surinkti žinių, susitelkti į kuopas ir surasti keliu ir badu demobilizujamiesiems arkliams į Lietuvą gabenti.

Žemės Sąjunga, gavusi daugiau apie šį dalyką žinių, tuoju paskelbė tai laikraščiuose. Dalykui iširti Sąjunga nusistūnė į vakary frontą tam tikrą įgalotini.

Liet. Žemės Sąjunga.

II.

Sausio 22 d. Darb. ir Kar. Atsovu Tarybos Teatre (Liaudies namai) L. D. ir Tetro Draugijai „Skudutis“ rengia vakarą. Vaidins: I. Vyduo dramai, aidijos „Probočių šešėliai“ dramą Ne-sau žmonės, II. J. Petreno satyros bufona parodija: „Lietuviškas vakaras“ — „Galinga balana“ scenos veiklas, deklamacijos, dainos (choras), šokiai ir t. t. Bilietai (50 kap. — 4 rb.) bus visuos moksl. bendrabučiuos, „Lietuvių spaustuvė“, Kult. ir Svet. Sekcijoj ir, spektaklio dienoje, Tetre.

REDAKCIJOS KOLEKTIVAS:
Dok. J. Jasiūnas, Martynas Yčas.
Konstantinas Šakenis, Juozas Yokietaitis.